

LAKIALOITE 157/2000 vp**Laki kansaneläkelain muuttamisesta*****Eduskunnalle*****ALOITTEEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ**

Aloitteessa ehdotetaan, että 1.1.1998 aloitettu kansaneläkkeen lapsikorotusten leikkaaminen pysäytetään, koska lapsikorotusten saajien käteen jäävä eläke ei nousisi edes indeksikorotusten verran. Jo useimmissa kolmilapsisissa perheissä käteen jäävä eläke pienenisi merkittävästi vuoden 2000 tasoon verrattuna huolimatta budjettiriihessä sovitusta muista korjauksista. Lisäksi ehdotetaan, että kansaneläkkeeseen voitaisiin vuotta 1996 edeltäneen lainsäädännön mukaisin perustein myöntää lapsikorotus, jonka määrä olisi sama kuin ennen vuotta 1996 myönnetty lapsikorotus, eli noin 109 markkaa vuoden 2001 indeksitasossa.

Tarkoituksena olisi myöhemmin nostaa lapsikorotuksen määrää. Lapsikorotukset sidottaisiin kansaneläkkeen tavoin elinkustannusindeksiin. Laki tulisi voimaan 1 päivästä tammikuuta 2001.

Tarkoituksena olisi myöhemmin nostaa lapsikorotuksen määrää. Lapsikorotukset sidottaisiin kansaneläkkeen tavoin elinkustannusindeksiin. Laki tulisi voimaan 1 päivästä tammikuuta 2001.

PERUSTELUT***1. Nykyinen tilanne***

Lapsikorotusjärjestelmä lakkautettiin 1.1.1996 lukien (1491/1995). Mainitun lain voimaantulosäännöksen mukaan ennen vuotta 1996 myönnettyjä lapsikorotuksia alettiin 1.1.1998 lukien leikata 20 prosentilla kunkin vuoden alusta siten, että lapsikorotukset lakkaavat vuoden 2001 lopussa. Uusia lapsikorotuksia ei 1.1.1996 lukien ole myönnetty.

Asianomaisessa hallituksen esityksessä (HE 119/1995 vp) lapsikorotusten poistamista perusteltiin vain toteamalla, että "kansaneläkejärjestelmän selkeyttämiseksi ja valtiontaloudellisista syistä ehdotetaan, että kansaneläkejärjestelmään kuuluvasta haudausavustusjärjestelmästä, puolisolisistä ja lapsikorotusjärjestelmästä luovutaan vuoden 1996 alusta". Tarkoituksena

oli, että lapsikorotusten leikkaaminen aloitetaan jo 1.1.1997. Eduskunta kuitenkin myöhensi leikkauksen alkamisajankohdaksi 1.1.1998. Siirtymäkautena eli leikkausten aikana vuosina 1998—2001 lapsikorotuksiin ei ole tehty indeksikorotuksia.

Ratkaisun sosiaalipoliittinen ilme alkoi hahmottua vasta eduskunnan sosiaali- ja terveysvaliokunnan mietinnössä (StVM 21/1995 vp): "Kun lapsikorotuksen saajista pääosa on työkyvyttömyyseläkkeellä olevia pienituloisia henkilöitä, lapsikorotusten poistamisen vaikutuksia tulee selvittää tarkemmin. Tästä syystä valiokunta esittää aikataulua myöhennettäväksi vuodelle lapsikorotusten selvittämiseksi osana perhepolitiikan etuuksien kokonaisuutta." Edus-

kunnan edellyttämää selvitystä ei kansaneläkkeiden lapsikorotuksista ole tehty.

Lapsikorotusta sai vuoden 1994 lopussa noin 21 000 eläkkeensaajaa yhteensä runsaasta 31 000:sta alle 16-vuotiaasta lapsesta. Lapsikorotus oli 262 mk/kk vuonna 1995, ja sitä voitiin maksaa ilman lasten lukumäärää koskevia rajoituksia (suurin määrä oli tuolloin 13 lasta). Jos molemmat puoliset saivat kansaneläkettä, lapsikorotusta maksettiin erikseen kummankin eläkkeeseen. Lapsikorotus oli ja on verotonta tuloa.

Lapsikorotukseen oikeutetuista noin 90 % oli työkyvyttömyyseläkkeen saajia. He saivat lapsikorotusta vuoden 1994 lopussa noin 28 000 lapsen perusteella. Kun kaikista kansaneläkkeen saajista lapsikorotusta sai vain noin 2 %, työkyvyttömyyseläkkeissä osuus on yli 8 %. Lapsikorotusta saavista työkyvyttömyyseläkeläisistä noin 46 %:lla oli tuolloin eläkkeessään myös lisäosaa eli ainakin tämä osa työkyvyttömistä lapsikorotuksen saajista oli enintään keskituloisia (työeläke alle 3 600 mk/kk). Noin 12 % heistä sai lisäksi tiukasti tarveharkintaista eläkkeensaajien asumistukea.

Noin 13 %:lla kaikista lapsikorotuksen saajista eli noin 2 500 henkilöllä oli eläkkeessään vuonna 1995 täysimääräinen lisäosa. Pääosa kyseisistä lapsikorotukseen yhdestä tai useammasta lapsesta oikeutetusta täyden lisäosan saajasta oli sellaisia työkyvyttömyyseläkkeen saajia, jotka 16 ikävuoden täyttämiseen saakka saivat lapsen hoitotukea tai olivat muita vammaisia taikka hyvin nuorina työkykynsä menettäneitä, joille ei ollut kertynyt lainkaan työeläkeoikeutta tai työeläke oli aivan pieni.

Täyttä lisäosaa, nyttemmin täyttä kansaneläkettä, saavien työkyvyttömien eläketurva muodostuu koko eliniän ajan pelkästä kansaneläkkeestä (2 231—2 655 mk/kk vuonna 2000). Kansaneläkettä ei ole reaalisesti korotettu vuoden 1984 jälkeen eli 17 vuoteen.

Lapsikorotusten indeksitarkistukset lopetettiin leikkausten käynnistyttyä vuodesta 1998. Toisin kuin pohjaosaa 1.1.1996 lukien leikattaessa lapsikorotukseen oikeutetuilla pelkän kansaneläkkeen saajilla ei viiden vuoden ajan ole leikkausten vastapainona työeläkkeen indek-

sikorotusta. Myöskään verotusperusteiden muutokset eivät lievitä leikkausten vaikutuksia. Näin ollen monilla pelkkää kansaneläkettä ja lapsikorotusta saavilla maksettava eläke on pienentynyt; sitä enemmän, mitä useampilapsisesta perheestä on kysymys.

Lapsikorotuksen jääminen pois 1.1.1996 sekä jo myönnettyjen lapsikorotusten leikkaaminen 1.1.1998 lukien kohdistuivat siis pääasiassa sellaisiin lapsiperheisiin, joissa ainakin toinen huoltajista on työkyvytön. Menetykset kumuloiduvat monilapsisissa perheissä ja pahiten silloin, kun molemmat puolisoista ovat eläkkeellä (useimmiten kumpikin työkyvytön).

Lisäksi on otettava huomioon lapsilisän samalla tavoin erityisesti monilapsisiin perheisiin kohdistettu leikkaus 1.7.1995 sekä vastaavasti kohdentunut toimeentulotuen perusteiden muutos 1.3.1998. Samaan perheeseen on saattanut kohdistua myös vuonna 1996 toteutettu työmarkkinatuen lapsikorotuksen 60 %:n leikkaus, lasten kotihoidon tuen merkittävä aleneminen sekä hoitomaksujen korotukset. Lapsilisät laskevat reaalisesti jatkuvasti, koska niihin ei ole tehty edes indeksitarkistuksia vuoden 1995 jälkeen.

Kansaneläkkeeseen liittyvää lapsikorotusta maksetaan työkyvyttömälle sellaisena aikana, jolloin eläkkeensaajan huollettavana on yksi tai useampia lapsia, joista joku on alle 16-vuotias. Lapsikorotukset kansaneläkettä täydentävänä tukena ovat olleet keskeinen osa perustoimeentulon turvaa.

Nuorten työkyvyttömien eläketurvassa on yleisesti nähty olevan puutteita ja kehittämisen tarpeita.

2. Esitetyt muutokset

Kansaneläkelain 3 a luvun viimeiseksi pykäläksi tulisi lisätä uusi 29 §, jossa säädettäisiin oikeudesta lapsikorotukseen. Pykälä vastaisi sisällöltään vuoden 1996 alusta kumottua kansaneläkelain 29 §:ää. Kun kansaneläkelaisissa olevat markkamäärät on ilmaistu maaliskuun vuoden 1981 kansaneläkeindeksiä vastaavassa tasossa (ns. laintaso) ja vuosimääräisinä, säännöksessä lapsikorotuksen suuruus määriteltäisiin 600 markaksi. Ennen pykälän kumoamista ky-

seinen laintasoinen lapsikorotuksen markkamäärä oli 1 572 markkaa vuodessa. Pykälään tehtäisiin lisäksi sanonnallisia ja teknisiä parannuksia.

Laki kansaneläkelaisissa säädettyjen eläkkeiden ja avustusten sitomisesta elinkustannuksiin (348/1956) koskee lain 1 §:n 1 momentissa (1127/1983) lueteltuja poikkeuksia lukuun ottamatta kaikkia kansaneläkelaisissa olevia markkamääriä. Näin ollen lakia sovellettaisiin automaattisesti myös lapsikorotuksen markkamäärään. Sen sijaan vastaavaa valtioneuvoston päätöstä kansaneläkkeiden sitomisesta elinkustannuksiin (383/1984) tulisi muuttaa lisäämällä päätöksen 5 §:ään lapsikorotusta koskeva 29 §.

3. Esityksen vaikutukset

Esityksen mukaan lapsikorotuksen leikkausten pysäyttämistä ei aiheutuisi lisäkustannuksia, mutta tavoiteltu kustannusten säästö jäisi toteutumatta. Tämän rahallinen merkitys olisi vuo-

den 2001 tasossa, jolloin nykyisiä lapsikorotuksia ei enää olisi maksussa, noin 7 milj. markkaa vuodessa.

Uusista aikaisintaan vuoden 2001 alusta myönnettävistä lapsikorotuksista aiheutuisi vuoden 2001 tasossa 15—18 milj. markan lisäkustannukset.

Lain tultua voimaan tulisi erikseen arvioida se taso, mille lapsikorotukset tulisi myöhemmin nostaa. Tällöin eräänä kiinnekohtana voitaisiin pitää sitä, että lapsikorotus olisi ilman tehtyjä leikkauksia vuoden 2000 indeksitasossa 275 markkaa kuukaudessa. Kun lapsikorotus vuonna 2000 on enää 105 markkaa kuukaudessa, tämä merkitsee sitä, että alkuperäisestä määrästä on leikattu jo yli 60 %.

Edellä olevan perusteella ehdotan,

että eduskunta hyväksyy seuraavan lakiehdotuksen:

Laki

kansaneläkelain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

lisätään 8 päivänä kesäkuuta 1956 annettuun kansaneläkelakiin (347/1956) sitä lailla 1491/1995 kumotun 29 §:n tilalle uusi 29 § seuraavasti:

3 a luku

Kansaneläke

29 §

Jos kansaneläkkeen saajan tai hänen puolisonsa 16 vuotta nuorempi lapsi elää samassa taloudessa eläkkeensaajan kanssa tai jos eläkkeensaaja muulla tavoin huolehtii lapsen toimeentulosta, kansaneläkkeen lisäksi maksetaan lapsikorotus.

Lapsikorotus on 600 markkaa vuodessa kutakin edellä tarkoitettua lasta kohden. Jos molemmat puoliset saavat kansaneläkettä, lapsikorotus maksetaan erikseen kummallekin.

Lapsikorotusta myönnettäessä eläkkeensaajan lapsena pidetään myös sellaista avioliiton ulkopuolella syntynyttä lasta, johon kohdistuva eläkkeensaajan elatusvelvollisuus on vahvistettu oikeuden päätöksellä tai asianmukaisella sopimuksella. Sama koskee kasvattilasta, jonka toimeentulosta eläkkeensaaja tai hänen samassa taloudessa asuva puolisonsa huolehtii.

Tämä laki tulee voimaan 1 päivänä tammi-kuuta 2001.

Tällä lailla kumotaan 18 päivänä joulukuuta 1995 kansaneläkelain muuttamisesta annettuun lain (1491/1995) voimaantulosäännöksen 6 momentti siltä osin kuin on kysymys lapsikorotuk-

sen maksamisesta 1 päivän tammikuuta 2001 jälkeisenä aikana.

Tässä laissa säädetty markkamäärä vastaa kansaneläkeindeksin sitä pistelukua, jonka mu-

kaan vuoden 1981 maaliskuussa maksettavina olevien kansaneläkkeiden suuruus on määrätty.

Ennen tämän lain voimaantuloa voidaan ryhtyä sen täytäntöönpanon edellyttämiin toimenpiteisiin.

Helsingissä 19 päivänä lokakuuta 2000

Anne Huotari /vas